

Kohtuasi C-103/24**Eelotsusetaotluse kokkuvõte vastavalt Euroopa Kohtu kodukorra artikli 98 lõikele 1****Saabumise kuupäev:**

7. veebruar 2024

Eelotsusetaotluse esitanud kohus:

Sąd Najwyższy (Poola kõrgeim kohus)

Eelotsusetaotluse kuupäev:

11. jaanuar 2024

Taotluse esitaja:

X.Y.

Põhikohtuasja ese liikmesriigi kohtus

Rajoonikohtu kohtuniku kaitsja taotlus üldkohtu kohtuniku distsiplinaarasja arutavasse Sąd Najwyższy (Poola kõrgeim kohus) koosseisu määratud kohtuniku sõltumatuse ja erapooletuse nõuete täitmise kontrollimiseks

Põhikohtuasja ese ja õiguslik alus

Küsimus, kas kohtuniku sõltumatuse ja erapooletuse test sellisena, nagu see on ette nähtud liikmesriigi õiguses, vastab liidu õigusele, eelkõige ELL artikli 19 lõike 1 esimesele lõigule koostoimes põhiõiguste harta artikli 47 esimese ja teise lõiguga – ELTL artikli 267 alusel esitatud küsimused

Eelotsuse küsimused

I Kas ELL artikli 19 lõike 1 teist lõiku koostoimes Euroopa Liidu põhiõiguste harta artikli 47 [esimese ja teise lõiguga] tuleb tõlgendada nii, et:

1) liikmesriigi kõrgeim kohus peab erimenetluses, mille pool on algatanud taotlusega üldkohtu kohtuniku distsiplinaarasja arutavasse Sąd Najwyższy (Poola kõrgeim kohus) koosseisu määratud kohtuniku sõltumatuse ja erapooletuse nõuete täitmise kontrollimiseks, omal algatusel kontrollima, kas kohtukoosseis, mis on

valitud loosi teel kõigi Sąd Najwyższy (Poola kõrgeim kohus) kohtunike hulgast, on samuti „seaduse alusel moodustatud“ kohus;

2) kui taotlus Sąd Najwyższy (Poola kõrgeim kohus) koosseisu määratud kohtuniku sõltumatuse ja erapooletuse nõuete täitmise kontrollimiseks põhineb väitel, et kõnealusel ametisse nimetamise menetluses esines (olulisi) puudusi, siis koosseisus, mis koosneb viiest kõigi Sąd Najwyższy (Poola kõrgeim kohus) kohtunike hulgast loosi teel valitud kohtunikust, ei saa osaleda Sąd Najwyższy (Poola kõrgeim kohus) kohtunikud, kes on ametisse nimetatud samas puudustega menetluses, sest sellist Sąd Najwyższy (Poola kõrgeim kohus) koosseisu ei saa pidada sõltumatuks, erapooletuks ja seaduse alusel moodustatud kohtuks[?]

- Kui vastus punkti I alapunktis 2 esitatud küsimusele on jaatav:

II. Kas puudusi kohtukoosseisu moodustamises mõjutab – Sąd Najwyższy (Poola kõrgeim kohus) kohtuniku sõltumatuse ja erapooletuse nõuete täitmise kontrollimise kohtuasjas – ELL artikli 19 lõike 1 teise lõigu ja Euroopa Liidu põhiõiguste harta artikli 47 teise lõigu kontekstis asjaolu, et viieliikmelisest kohtukoosseisust ainult üks kohtunik nimetati Sąd Najwyższy (Poola kõrgeim kohus) kohtuniku ametisse (oluliste) puudustega menetluses, see tähendab, kas sellisel juhul on siiski võimalik kohtuasja edasine menetlemine ja kohtulahendi tegemine, kuivõrd enamiku kohtukoosseisu määratud kohtunike puhul puudub probleem, et Sąd Najwyższy (Poola kõrgeim kohus) kohtuniku ametisse nimetamine oleks olnud puudustega?

- Kui vastus punktis II esitatud küsimusele on, et kui liikmesriigi õigusega nõutavasse viieliikmelisse kohtukoosseisu kuulub kaks või kasvõi üks puudustega menetluses Sąd Najwyższy (Poola kõrgeim kohus) kohtuniku ametisse nimetatud kohtunik, siis ei ole selline kohus kohus ELL artikli 19 lõike 1 teise lõigu ja Euroopa Liidu põhiõiguste harta artikli 47 tähenduses, eeldusel, et ametisse nimetamise menetluse puudused on olulised[?]

III. Kas selleks, et tagada pooltele õigus asja läbivaatamisele mõistliku aja jooksul ELL artikli 19 lõike 1 teise lõigu ja Euroopa Liidu põhiõiguste harta artikli 47 tähenduses, on lubatav, et Sąd Najwyższy (Poola kõrgeim kohus) (üldkohtu kohtuniku distsiplinaarasja arutavasse) koosseisu määratud kohtuniku sõltumatuse ja erapooletuse nõuete täitmise kontrollimise taotlust vaatab läbi üheisikuline kohtukoosseis ettekandja-kohtuniku isikus, kelle puhul ei ole kahtlusi Sąd Najwyższy (Poola kõrgeim kohus) kohtuniku ametisse nimetamise menetluse nõuetekohasuses, kusjuures kohus käsitleb seda taotlusena Sąd Najwyższy (Poola kõrgeim kohus) kohtuniku taandamiseks üldistel alustel?

Viidatud liidu õigusnormid

ELL artikli 4 lõige 3, artikli 6 lõige 1, artikli 19 lõike 1 teine lõik;

ELTL artikli 2 lõiked 1 ja 2, artikkel 267;

põhiõiguste harta artikli 47 esimene ja teine lõik.

Euroopa Kohtu praktika

19. novembri 2019. aasta kohtuotsus A.K. jt (kõrgeima kohtu distsiplinaarkolleegiumi sõltumatus), C-585/18, C-624/18 ja C-625/18, EU:C:2019:982 (edaspidi „kohtuotsus A.K.“);

29. märtsi 2022. aasta kohtuotsus Getin Noble Bank, C-132/20, EU:C:2022:235;

21. detsembri 2023. aasta kohtuotsus Krajowa Rada Sądownictwa (kohtuniku ametiülesannete täitmise jätkamine), C-718/21, EU:C:2023:1015;

1. juuli 2008. aasta kohtuotsus Chronopost ja La Poste vs. UFEX jt, C-341/06 P ja C-342/06 P, EU:C:2008:375;

24. juuni 2019. aasta kohtuotsus Popławski, C-573/17, EU:C:2019:530;

29. juuli 2019. aasta kohtuotsus Torubarov, C-556/17, EU:C:2019:626;

22. mai 2003. aasta kohtuotsus Connect Austria, C-462/99, EU:C:2003:297;

2. juuni 2005. aasta kohtuotsus Koppensteiner, C-15/04, EU:C:2005:345;

6. oktoobri 2021. aasta kohtuotsus W.Ż. (kõrgeima kohtu erakorralise kontrolli ja avalike asjade kolleegium – ametisse nimetamine), C-487/19, EU:C:2021:798;

21. detsembri 2023. aasta kohtuotsus Krajowa Rada Sądownictwa (kohtuniku ametiülesannete täitmise jätkamine), C-718/21, EU:C:2023:1015.

Euroopa Inimõiguste Kohtu praktika

22. juuli 2021. aasta kohtuotsus Reczkowicz vs. Poola;

3. veebruari 2022. aasta kohtuotsus nr 1469/20, Advance Pharma sp. z o.o. vs. Poola

1. detsembri 2020. aasta kohtuotsus nr 26374/18, G. Astradsson vs. Island;

21. juuni 2011. aasta kohtuotsus Fruni vs. Slovakkia;

6. novembri 2018. aasta kohtuotsus Ramos Nunes de Carvalho e Sá vs. Portugal;

7. mai 2021. aasta kohtuotsus nr 4907/18, Xero Flor sp. z o.o. vs. Poola;

8. novembri 2021. aasta kohtuotsus nr 49868/19 ja 57511/19, Dolińska-Ficek ja Ozimek vs. Poola.

Viidatud liikmesriigi õigusnormid

Poola Vabariigi põhiseaduse (Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej) artikli 45 lõige 1;

8. detsembri 2017. aasta kõrgeima kohtu seaduse (Ustawa z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym) artikli 10 lõige 1, artikli 29 lõiked 4, 5, 6, 8, 9, 10, 15, 17, 18, 21, 24, artikli 22a lõige 1, artikli 26 lõiked 2, 3, 4, artikli 73 lõige 1;

27. juuli 2001. aasta üldkohtute korralduse seaduse (Ustawa z dnia 27 lipca 2001 r. Prawo o ustroju sądów powszechnych) artikkel 128;

6. juuni 1997. aasta kriminaalmenetluse seadustiku (Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego) artikli 30 lõiked 1 ja 2, artikli 41 lõige 1, artikli 42 lõige 1, artikli 534 lõiked 1 ja 2.

Asjaolude ja põhikohtuasja lühiülevaade

- 1 9. juuni 2022. aasta seadusega, mis jõustus 15. juulil 2022, muudeti taas 8. detsembri 2017. aasta kõrgeima kohtu seadust (edaspidi „kõrgeima kohtu seadus“). Sellega nähti ette võimalus, et huvitatud isik või Sąd Najwyższy (Poola kõrgeim kohus) menetluse osaline võib esitada taotluse kohtukoosseisu määratud konkreetse kohtuniku sõltumatuse ja erapooletuse nõuete täitmise kontrollimiseks, seejuures on kõrgeima kohtu seaduse artikli 29 lõikes 4 ette nähtud, et Sąd Najwyższy (Poola kõrgeim kohus) kohtuniku ametisse nimetamise asjaolud ei tohi olla ainus alus selle kohtuniku osalusel tehtud otsuse vaidlustamiseks ega tema sõltumatuse ja erapooletuse kahtluse alla seadmiseks. Kõrgeima kohtu seaduse artikli 29 lõike 5 kohaselt on õigustatud isiku (st Sąd Najwyższy (Poola kõrgeim kohus) menetluse poole või osalise) taotlusel lubatav kontrollimine, kas Sąd Najwyższy (Poola kõrgeim kohus) kohtunik vastab sõltumatuse ja erapooletuse nõuetele, võttes arvesse tema ametisse nimetamisega kaasnevaid asjaolusid ja tema käitumist pärast ametisse nimetamist, kui kõnealuse kohtuasja puhul võib see kaasa tuua sõltumatuse või erapooletuse standardi rikkumise, mis mõjutab kohtuasja tulemust, arvestades õigustatud poolt puudutavaid asjaolusid ja kohtuasja olemust. Sąd Najwyższy (Poola kõrgeim kohus) vaatab taotluse läbi kinnisel istungil koosseisus, mis koosneb viiest kõigi Sąd Najwyższy (Poola kõrgeim kohus) kohtunike hulgast loosi teel valitud kohtunikust, olles kuulanud ära kohtuniku, keda asi puudutab, välja arvatud juhul, kui ärakuulamine on võimatu või väga raske. Taotluse rahuldamise korral taandab Sąd Najwyższy (Poola kõrgeim kohus) kohtuniku kohtuasja lahendamisest. Kohtuniku taandamine kõnealuse kohtuasja lahendamisest ei saa olla aluseks selle kohtuniku taandamisele teistes tema osalusel lahendatavates kohtuasjades. Taotluse läbivaatamise tulemusel tehtud määruse saab edasi kaevata Sąd Najwyższyle (Poola kõrgeim kohus) koosseisus, mis koosneb seitsmest kõigi Sąd Najwyższy (Poola kõrgeim kohus) kohtunike hulgast loosi teel valitud kohtunikust.

- 2 Sąd Rejonowy w P. (P rajoonikohus) kohtuniku kaitsja X.Y. esitas seoses distsiplinaarmenetlusega, mis algatati Zastępca Rzecznika Dyscyplinarnego przy Sądzie Okręgowym w P. (P piirkondliku kohtu distsiplinaarametniku asetäitja) 12. augusti 2020. aasta määrusega ja mida viib läbi Sąd Najwyższy (Poola kõrgeim kohus) Izba Odpowiedzialności Zawodowej (kutsealase vastutuse kolleegium), taotluse kõrgeima kohtu seaduse artikli 29 lõikes 5 ette nähtud eelduste esinemise tuvastamiseks, nõudes kontrollimist, kas muu hulgas Sąd Najwyższy (Poola kõrgeim kohus) kohtunik K.B. vastab sõltumatuse ja erapooletuse nõuetele, ja tema taandamist kohtuniku X.Y. distsiplinaarasja lahendamisest.
- 3 Taotluse põhjenduses on märgitud, et Sąd Najwyższy (Poola kõrgeim kohus) kohtunik K.B. nimetati Sąd Najwyższy (Poola kõrgeim kohus) kohtuniku ametisse Poola Vabariigi presidendi 23. mai 2022. aasta määrusega – 8. detsembri 2017. aasta riikliku kohtute nõukoja seaduse ja teatavate muude seaduste muutmise seaduses (ustawa z dnia 8 grudnia 2017 r. o zmianie ustawy o Krajowej Radzie Sądownictwa oraz niektórych innych ustaw, edaspidi „8. detsembri 2017. aasta seadusemuudatus“) ette nähtud korras moodustatud Krajowa Rada Sądownictwa (riiklik kohtute nõukoda) resolutsioonis sisalduva eelneva taotluse alusel, Poola Vabariigi presidendi 17. septembri 2022. aasta määrusega aga määrati ta Sąd Najwyższy (Poola kõrgeim kohus) kutsealase vastutuse kolleegiumisse. Krajowa Rada Sądownictwa (riiklik kohtute nõukoda) koosseisu moodustamise puudused, mis mõjutavad kohtunike ametisse nimetamise menetluse nõuetekohasust, on leidnud kinnitust paljudes Euroopa Kohtu ja Sąd Najwyższy (Poola kõrgeim kohus) lahendites.
- 4 Nn sõltumatuse ja erapooletuse testi kohtuasja läbi vaatavasse viieliikmelisse kohtukoosseisu kuulusid teiste hulgas kohtunikud C.W. ja B.Z., kes samuti nimetati Sąd Najwyższy (Poola kõrgeim kohus) kohtunike ametisse 8. detsembri 2017. aasta seadusemuudatuses ette nähtud korras moodustatud Krajowa Rada Sądownictwa (riiklik kohtute nõukoda) taotluse alusel.

Eelotsusetaotluse põhjenduste kokkuvõte

- 5 Käesolev kohtuasi erineb kohtuasjadest I ZB 73/22 (C-96/24) ja I ZB 81/23 (C-112/24) selle poolest, et selles ei esitatud taotlust kohtunike C.W. ja B.Z. taandamiseks, sest viidatud kohtuasjades lükati sellised taotlused tagasi, seejuures kohtunike poolt, keda ennast puudutasid kahtlused ametisse nimetamise menetluse puuduste osas seoses sellega, et neile andis soovitusel Krajowa Rada Sądownictwa (riiklik kohtute nõukoda), mis oli moodustatud 8. detsembri 2017. aasta seadusemuudatuse alusel. Seetõttu tundub mõttetu algatada kõrvalmenetlust, et taandada kohtunikud, kes on ametisse nimetatud puudustega menetluses.
- 6 Ülejäänud ulatuses on taotluse põhjendus suuresti identne kohtuasjas C-96/24 esitatud eelotsusetaotluse põhjendusega, muus osas aga sellega analoogne.